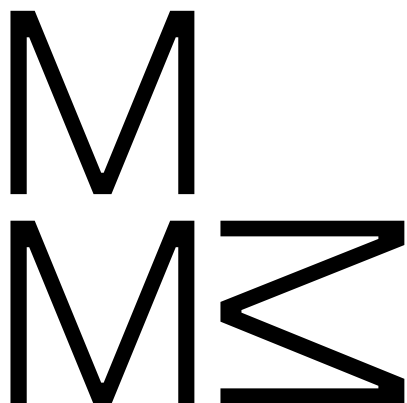

Burcht en vesting Špilberk
rondleiding

NL

Verhaal van de Burcht

Muzeum města Brna

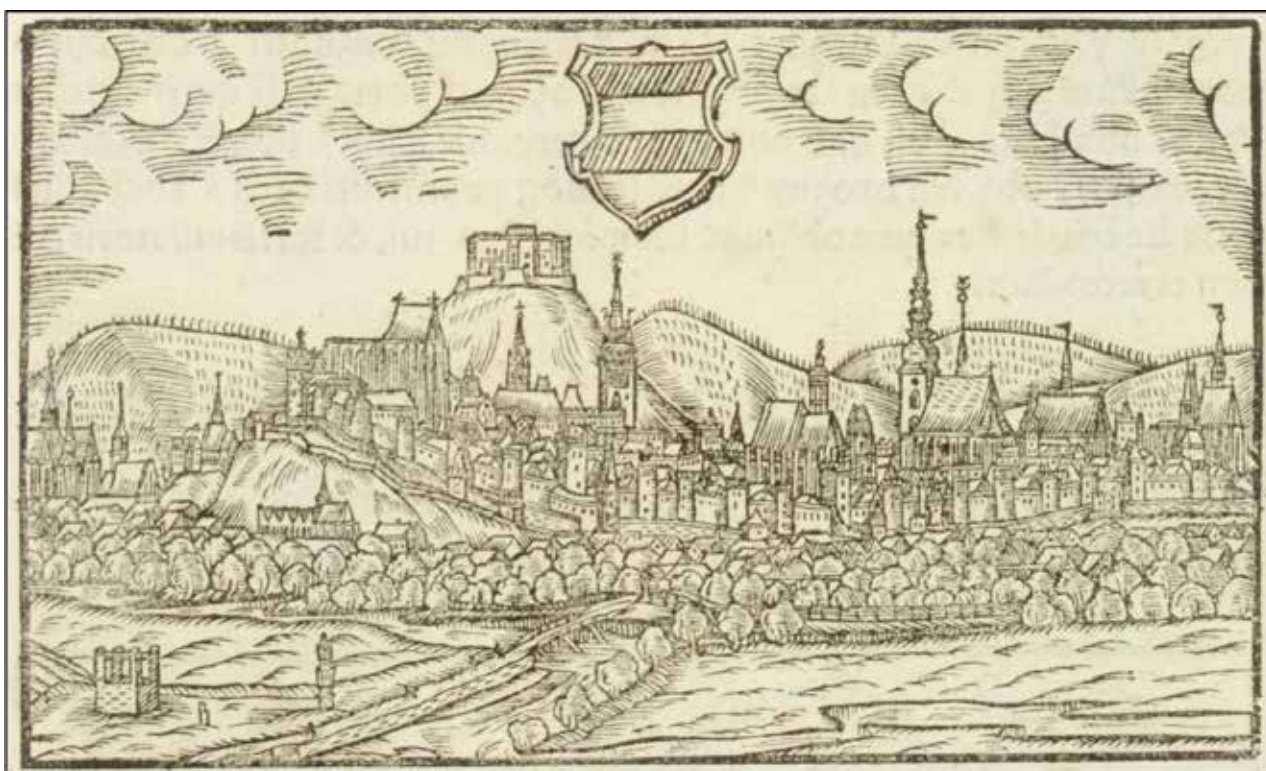
hrad Špilberk

Dames en heren,

Welkom in het Nationaal Cultureel Monument, de burcht en vesting Špilberk, zetel van het Stadsmuseum van Brno.

Špilberk vormt al meer dan zeven eeuwen een niet weg te denken dominant van de stad Brno, en een symbool van zowel de macht van heersers als van het menselijke lijden. In die tijd werd het vele malen verbouwd en veranderde ook zijn functie. Tijdens onze rondleiding maken we u kort bekend met zijn rijke geschiedenis.

Als u nu of later vragen hebt, zal ik ze graag beantwoorden.

De oudste afbeelding van Brno en Špilberk. JAN WILLENBERG. Brno. Uitzicht vanuit het zuidoosten. 1593. Illustratie in het boek van Bartoloměj Paprock z Hlohov, De spiegel van het beroemde markgraafschap van Moravië.

KONINKLIJKE BURCHT

Gebouwd op de hoogste heuvel van Brno, was de burcht vooral van strategisch belang voor de opkomende stad. Hij vormde een stevig verdedigingspunt, omdat hij de vijand belette de heuvel te bezetten en voor een mogelijke aanval op de stad te misbruiken.

De eerste schriftelijke vermelding van de burcht dateert van **1277**, toen de Boheemse koning en Moravische markgraaf, de vermoedelijke stichter van de burcht, Přemysl Otakar II, de burchtkapel liet wijden aan St. Johannes de Doper en de burcht toever-

trouwde aan het bestuur van Jindřich, de provoost van Doubravnice. Waar de kapel zich precies in de burcht bevond, is nog niet met zekerheid bewezen. Een jaar later werd in Špilberk een algemene landdag van de Landen van de Boheemse Kroon, die weliswaar niet werd voorgezeten door Přemysl Otakar II, maar die toch op plechtige wijze werd gehouden. In 1279 werd de naam Špilberk („Spilberch“) voor het eerst gedocumenteerd (voor de heuvel) en vervolgens ook uitgebreid op de burcht. Hoe de burcht er toen uitzag wordt later besproken.

PETR VAVREČKA, ALEŠ NAVRÁTIL. Špilberk als zetel van de Moravische markgraven in de 14e eeuw. Uitzicht vanuit het noordoosten. 2017.

ZETEL VAN DE MORAVISCHE MARKGRAVEN

In de 14e en begin 15e eeuw diende Špilberk als residentieburcht van de Moravische markgraven van het huis van Luxemburg. Ten eerste van de jongere broer van Karel IV, Jan Jindřich (Jan Hendrik) en vooral van diens zoon, **Jošt Lucemburský** (Moravský) (Jobst van Moravië), die op de burcht verbleef tot aan zijn dood in 1411. Jošt (Jobst) was een van de belangrijkste Moravische politici, want tijdens zijn carrière verkreeg hij zelfs de titel van Roomse koning. Na het uitsterven van de Luxemburgse tak van het markgraafschap in 1411 werd de burcht een militaire vesting, beheerd door burggraven. De

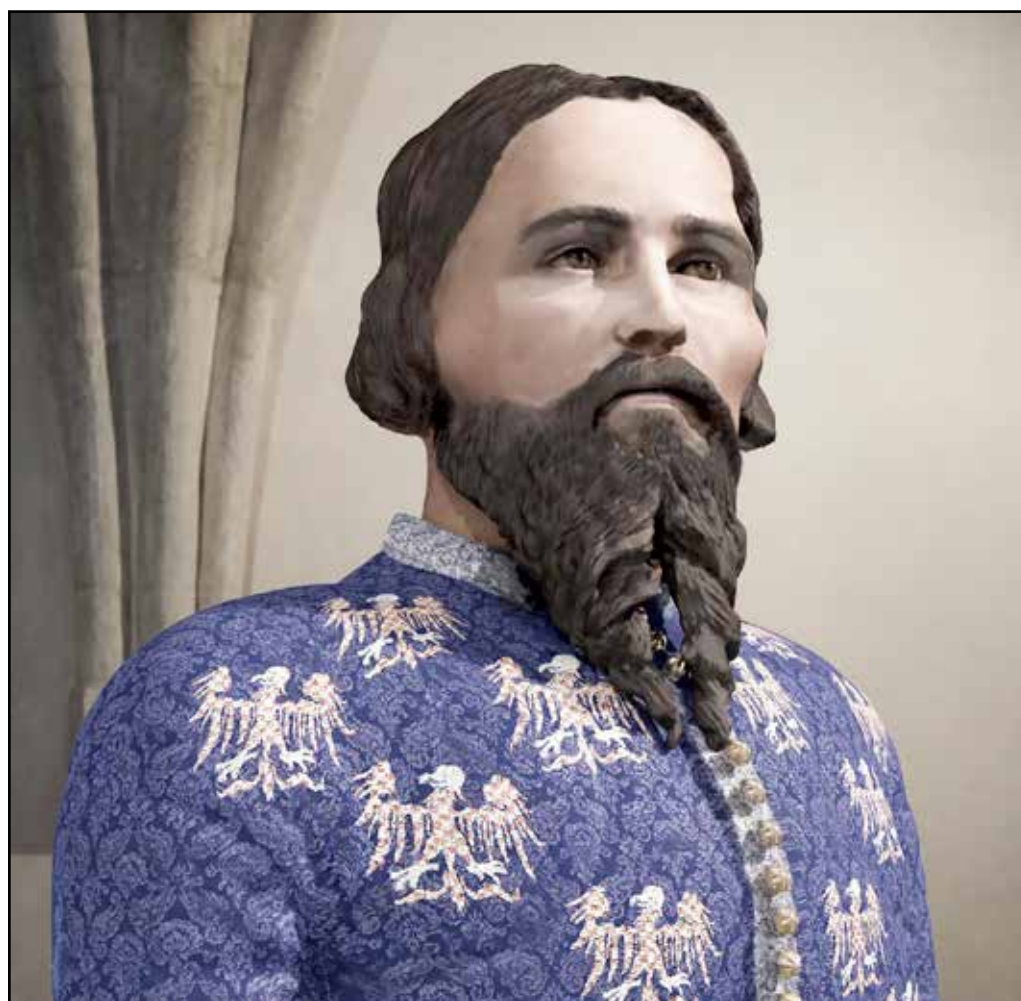
vesting speelde ook een rol in de Hussietenoorlogen, vooral in de strijd tussen de Boheemse koning Jiří z Poděbrad (Joris van Podiebrad) en de Hongaarse koning Matthias Corvinus. In de volgende jaren nam niet alleen het militaire belang van de burcht af, maar ook de belangstelling van de heersers voor het onderhoud ervan. In 1560 werd Špilberk eigendom van de stad Brno. De burcht werd beheerd door een stadsambtenaar en er was een klein militair garnizoen gevestigd. Ten gevolge van zijn slechte staat brandde de burcht in 1578 zelfs af.

Over Jošt Lucemburský (Jobst van Moravië) en de vroegste geschiedenis van Špilberk kunt u meer te weten komen in de tentoonstelling „**VAN BURCHT TOT VESTING**“.

Gedeeltelijk blootgelegde funderingen van de middeleeuwse burcht – cilindrische torens.

Een computervisualisatie van het uiterlijk van Jošt Lucemburský (Jobst van Moravië), te zien in de tentoonstelling „Van burcht tot vesting“.

VESTING VAN HET LAND

Špilberk speelde een sleutelrol tijdens de Dertigjarige Oorlog. Omdat sommige leden van de Moravische Standen zich aansloten bij de Boheemse Standenopstand, werden sommigen van hen voor straf hier in de burcht gevangen gezet. Als gevolg daarvan werd de burcht in 1621 door Ferdinand II (1578 – 1637) van de stad geconfisqueerd. In de zomer van 1645, onder leiding van **Jacob George Ogilvy** (1605 – 1661), weerstond Špilberk, ondanks zijn bouwvallige toestand, een belegering van drie maanden door meervoudig in de meerderheid zijnde Zweedse overmacht, wat aanzienlijk bijdroeg tot de wending van de oorlog. De keizer was zich bewust van het strategische belang van Špilberk en investeerde daarom aanzienlijke middelen in de wederopbouw ervan. In de daaropvolgende honderd jaar werd Špilberk onder leiding van militair ingenieur Pierre Philippe Béchade de Rochepin geleidelijk verbouwd tot een massieve barokke vesting. In de 40er jaren van de 18e eeuw werden **kazematten** gebouwd in de twee zijgrachten van de burcht, die tijdens het bewind van keizer Jozef II (deze regeerde van 1780 tot

1790) de geschiedenis ingingen als een van de hardste kerkers van de Habsburgse monarchie. In het midden van de 18e eeuw zat kolonel Franz von Trenck zijn levenslange straf uit in Špilberk (niet in de kazematten, maar in een gebouw in de achtergracht), waar hij overleed. Hoewel de plaatselijke gevangenis vooral bedoeld was voor tot vele jaren en levenslang veroordeelde misdadigers, waren er vanaf de 90er jaren van de 18e eeuw ook wat we politieke gevangenen zouden kunnen noemen. In de herfst van 1795 verbleven er 15 zogenaamde Hongaarse Jacobijnen onder leiding van Ferenc Kazinczy. Het eigenlijke einde van de vesting kwam tijdens het tweede bezoek van keizer Napoleon I Bonaparte (1769 – 1821) en de daaropvolgende bezetting van de stad Brno in 1809. Napoleon gaf de Franse geniesoldaten toen de opdracht de strategische delen van Špilberk te vernietigen: verschillende bastions (bijv. het Zuidwestelijke bastion), de waterput te dempen en de wapenkamer te vernietigen, die op de grote binnenplaats stond. Špilberk werd vervolgens in 1820 officieel de status van vesting ontnomen.

HIERONYMUS BENNO BAYER, HANS JÖRG ZEISER. Belegering van Brno door Zweden. 1645 - 1646. Uitsnede. Het origineel is geëxposeerd in de tentoonstelling Brno in Špilberk.

Het embleem van Georg Jacob Ogilvy op de grote binnenplaats van de burcht Špilberk.

U kunt meer te weten komen over de belegering van Brno door de Zweedse troepen in de rondleiding **BASTION – VESTINGWERK**.

In de rondleiding **KAZEMATTEN – GEVANGENIS** kunt u meer te weten komen over het gevangeniswezen in Špilberk.

GEVANGENIS VAN DE NATIES

In datzelfde jaar werd de voormalige vesting overgedragen aan het burgerlijk bestuur en begon zij ruim dertig jaar lang dienst te doen als gevangenis. Onder de eerste de gevangenen (we kunnen ze politieke gevangenen noemen) waren in het begin van de 20er jaren van de 19e eeuw de zogenaamde Italiaanse Carbonari en leden van de beweging Jong Italië. De beroemdste onder hen was waarschijnlijk de dichter **Silvio Pellico**, die na zijn vrijlating zijn herinneringen aan de plaatselijke gevangenis opschreef in het boek „Mijn gevangenis“.

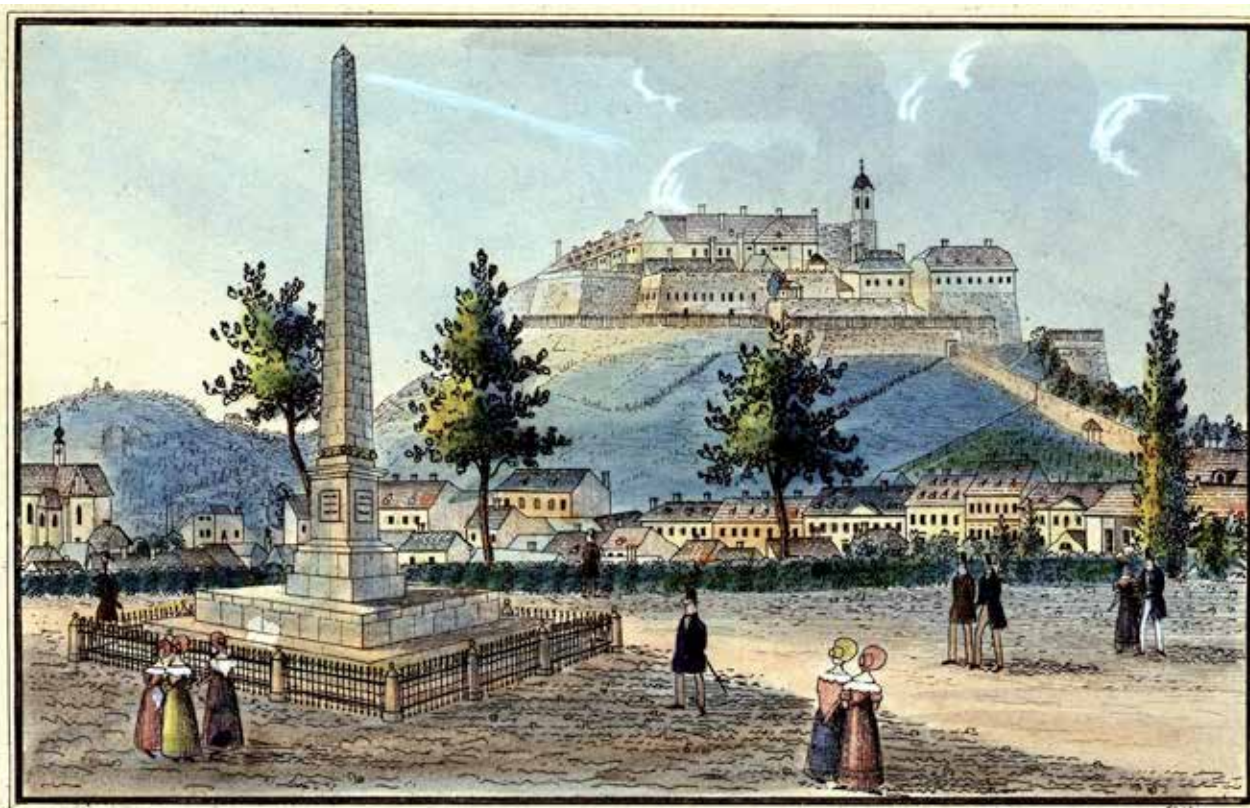
De grootste nationale groep (bijna 200 man) bestond uit Poolse revolutionairen, vooral deelnemers aan de Krakauer opstand in 1846 tegen de Oostenrijkse overheersing. Een van hen, Henryk Bogdański, schreef net als Pellico het beste uit zijn ervaring in de kerker van Spilberk in zijn boek „Poolse revolutionair in Spilberk“.

Nog voordat de burgerlijke gevangenis door keizer Frans Jozef I in 1855 werd opgeheven, bewoonde de beroemde misdadiger Václav Babinský een van de gevangeniszellen.

Italský básník, uvězněný na Špilberku v Brně
od 10. dubna 1822 do 1. srpna 1830.
Poeta italiano, incarcerato allo Spielberg in Brno
dal 10 aprile 1822 fino al primo agosto 1830.

Silvio Pellico. Ansichtkaart uit de 20er jaren van de 20e eeuw.

Špilberk ten tijde van Silvio Pellico's arrestatie. J. V. REIM. Uitzicht op Špilberk vanaf Františkov. Tussen 1820 - 1850.

In de tentoonstelling „ŠPILBERK – GEVANGENIS VAN NATIES“ kunt u meer te weten komen over het gevangenisstelsel in Špilberk.

#hradspilberk
#vilatugendhat
#meninskabrana
#arnoldovavila

@MuzeummestaBrna
@Spilberkzije
@hrad.spilberk

KAZERNES VAN VERSCHILLENDE LEGERS

In de daaropvolgende bijna honderd jaar (1858-1960) werd Špilberk opnieuw bezet door het leger. Het diende als kazerne met een capaciteit van ongeveer 500 soldaten voor verschillende legers: Oostenrijks-Hongaars, Tsjecho-Slowaaks, Duits en na de Tweede Wereldoorlog weer Tsjecho-Slowaaks.

In 1862 werd Špilberk overgedragen aan de stad Brno met de bedoeling er op de hellingen een openbaar park aan te leggen.

Een van de belangrijkste gebeurtenissen in deze periode was ongetwijfeld de opening van de kazematten en de uitkijktoren van Špilberk voor het publiek in 1880. Hierdoor zijn de kazematten niet alleen het meest bezochte deel van de burcht gewor-

den, maar hier worden ook de oudste regelmatige becommentarieerde rondleidingen in Brno gehouden.

In de jaren van de Eerste Wereldoorlog en vooral aan het begin van de Tweede Wereldoorlog werd Špilberk opnieuw gebruikt voor gevangensdoeleinden. Tussen 1939 en 1941 werd het aanzienlijk verbouwd om te dienen als kazernes van de Wehrmacht (Duits leger). Špilberk werd gepresenteerd als een Moravische markgravenpalts van het type Barbarossa, of een vazallenzetel van Duitse ridders: een model voor Duitse soldaten. Sommige elementen uit deze periode zijn tot op de dag van vandaag in de burcht te zien.

Špilberk als kazerne van het Oostenrijks-Hongaarse leger. JOSEF KUNZFELD. Špilberk. Zicht op de oostelijke vleugel van de burcht. 1907.

Špilberk als kazerne van de Duitse Wehrmacht. HERBERT ORTH (?). Špilberk. Zicht op de oostelijke vleugel van de burcht. Rond 1941.

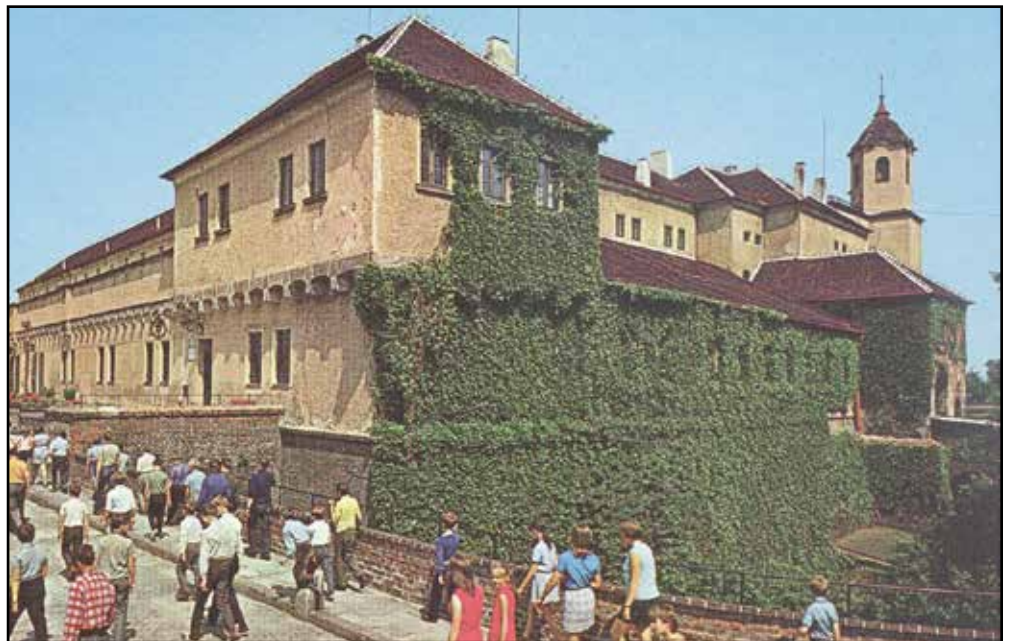
STADSMUSEUM VAN BRNO EN NATIONAAL CULTUREEL MONUMENT

Na de Tweede Wereldoorlog werd Špilberk gebruikt door het Tsjecho-Slowaakse leger. In 1960 verhuisde het Stadsmuseum van Brno naar de burcht en installeerde zijn eerste tentoonstelling in 1962, het jaar waarin Špilberk een nationaal cultureel monument werd.

Vanaf de 60er jaren van de 20e eeuw werden in Špilberk verdere bouwkundige aanpassingen gedaan, voornamelijk ten

behoefte van het museum. Ook werden de meeste Duitse aanpassingen uit de Tweede Wereldoorlog verwijderd.

Sinds de 80er jaren van de 20e eeuw is een algemene reconstructie van Špilberk aan de gang. Het voorlaatste deel werd voltooid in 2020 door het herstellen en toegankelijk maken van de voormalige watertanks in het oostelijke bastion, waar de tentoonstelling "Tempel voor steen" is ingericht.

Špilberk is sinds 1960 de zetel van het Stadsmuseum van Brno. Ansichtkaart uit de 60er jaren van de 20e eeuw.

1. BRUG

Nu staan we op de brug, die gebouwd is in de 18e eeuw, toen Špilberk uitgroeide tot een enorme barokke vesting. De bouw ervan houdt voornamelijk verband met praktische overwegingen. Om zware kanonnen te verplaatsen van de wapenkamer, die op de grote binnenplaats stond, naar het vestingwerk en terug.

Het gebouw links ❶, waar het appartement van de commandant van de vesting zich bevond, werd ook in deze tijd gebouwd. In de middeleeuwen was er een dwingel (ruimte tussen twee verdedigingsmuren) met een muur. Er is een stenen schietgat ❷ bewaard gebleven uit deze periode. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de ruimten omgebouwd tot een eetzaal voor de onderofficieren van het plaatselijke garnizoen. In de jaren 1960 werd de eetzaal aangepast door Ing. Arch. Kamil Fuchs in een restaurant en wijnlokaal van het nationale bedrijf Interhotel Brno.

De aanbouw ❸ rechts dateert uit de 18e eeuw en diende als woning van de kapelaan van Špilberk.

De brug is gebouwd op de plaats van de oorspronkelijke houten (ophaal)brug. De kartollen bovenaan de doorgang verwijzen ernaar. Ze werden hier geïnstalleerd tijdens de reconstructie van de burcht voor de Wehrmacht in de 40er jaren van de 20e eeuw om het middeleeuwse karakter van Špilberk te benadrukken. In die tijd werd ook een kalkstenen embleem ❹ uit het begin van de 18e eeuw boven de deur geplaatst als symbool voor de vereniging van Bohemen en Moravië onder de Habsburgse heerschappij. Het is een Oostenrijkse keizerlijke dubbelkoppige adelaar die de symbolen van de macht van de heerser in de klauwen houdt: scepter en zwaard. Op de borst draagt hij een borstschild met de emblemen van Bohemen (leeuw) en Moravië (adelaar).

De Oostenrijkse keizerlijke adelaar op de gevel van de hoofdpoot van de burcht.

2. HOOFDTOREN VAN DE BURCHT

We gaan nu door de hoofdpoot van de burcht. Hij is van middeleeuwse oorsprong en werd in latere jaren gewijzigd. Het huidige uiterlijk dateert uit de 40er jaren van de 20e eeuw.

Links ziet u de zogenaamde SEDILIA ❶, daterend uit de 13e eeuw en herinnerend aan de vroegste geschiedenis van de burcht.

Dit zijn nissen in de muur die mogelijk werden gebruikt om de garnizoenleden te laten uitrusten. Ze zijn gemaakt van crinoïde kalksteen – een typisch bouw materiaal voor Brno sinds de middeleeuwen. Het werd gedolven op de Stránská rots. We zullen dit type kalksteen zien op verschillende andere plaatsen tijdens de rondleiding.

3. KLEINE BINNENPLAATS

We staan op de kleine binnenplaats. De middeleeuwse burcht had slechts één grote binnenplaats en indrukwekkende afmetingen van 93 x 53 meter. Hij is gebouwd op een rechthoekige plattegrond. Hij was van twee kanten toegankelijk. Aan de oostkant, dus vanuit de stad, werd hij beschermd door een massieve **prismatische toren ①**, de zogenaamde donjon (woontoren) van 14 x 13 meter, en aan de westkant door een cilindrische toren met een diameter van 15 meter (metselwerk tot 3,5 meter dik), die niet bewaard is gebleven. Het oostelijke

deel van de burcht, dat wij zullen bezoeken, had waarschijnlijk een residentiële en representatieve functie en het westelijke deel had een operationele en economische functie. De zogenaamde middenvleugel ②, die u achter mij ziet, werd gebouwd in de 30er jaren van de 19e eeuw. De bouw ervan hangt samen met de afschaffing van de gevangenis in de kazematten. Toen werd besloten een nieuwe vleugel te bouwen in het bovenste deel van de burcht om de capaciteit van de bovenste gevangenis te vergroten.

4. OOSTELIJKE VLEUGEL

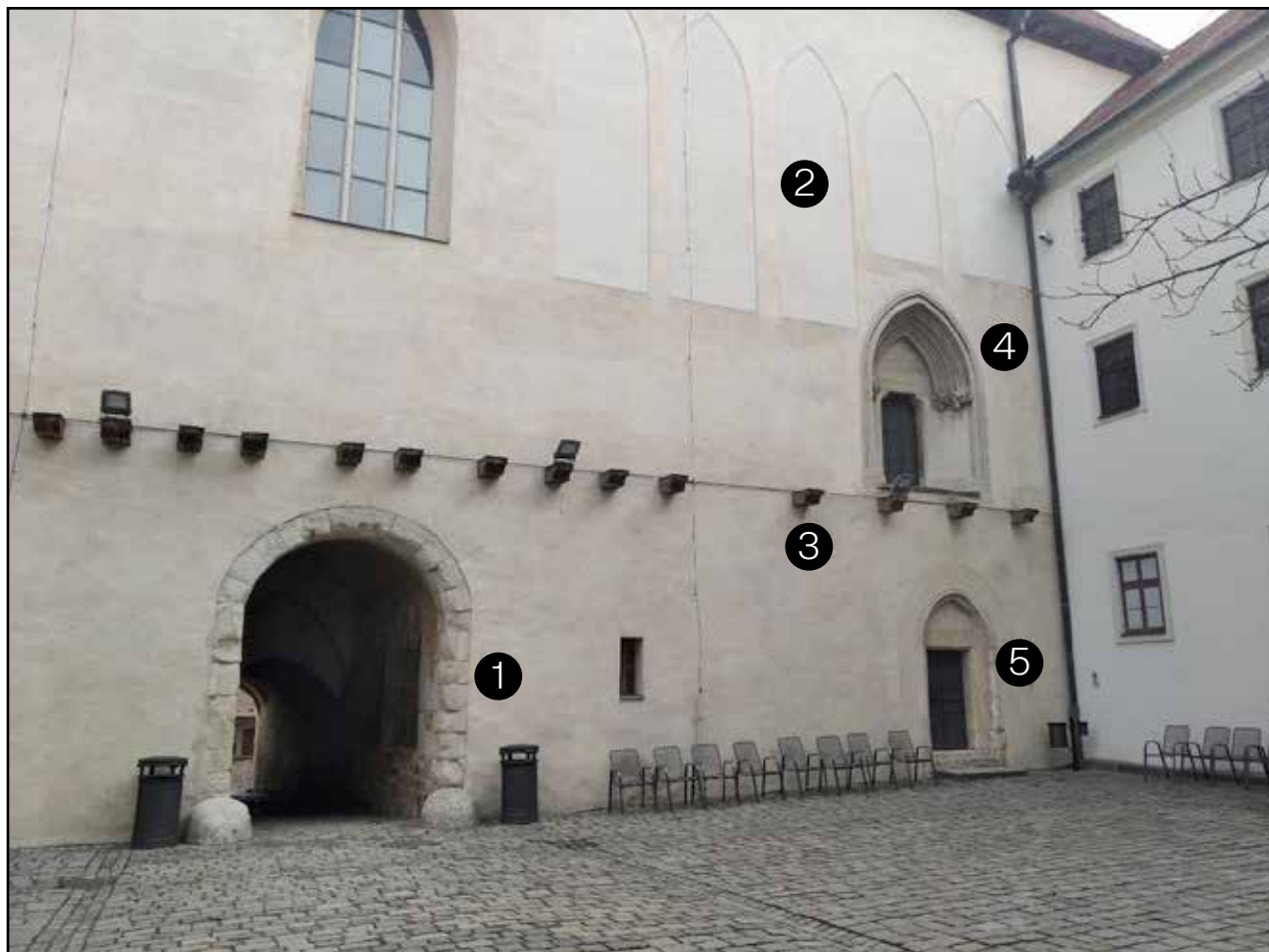
De oostelijke vleugel van Špilberk is het enige grotendeels bewaarde deel van de gotische burcht. In de andere vleugels blijft alleen de buitenmuur over.

De oorspronkelijke gotische doorgang naar de burcht ❶ is bijzonder opmerkelijk. Het huidige uiterlijk van de oostelijke vleugel is het resultaat van de restauratie van 1999 tot 2000, toen het gotische uiterlijk werd "hersteld".

De oorspronkelijke ramen in de gevel ❷ zijn slechts aangeduid, de houten balken ❸ geven het verloop van het oorspronkelijke houten paviljoen aan. Vanuit het paviljoen

kon men via een prachtig portaal ❹, eveneens in crinoïde kalksteen, de belangrijkste representatieve ruimte in de burcht betreden. Het gedeeltelijk blootgelegde portaal ❺ op de begane grond van de burcht leidt naar de zogenaamde Gotische Zaal, die we zo dadelijk zullen bezoeken.

We gaan naar binnen via een spitsboogportaal, waarvan het zuidelijke deel (rechts) oorspronkelijk is. De rest van het portaal werd onlangs toegevoegd. Momenteel wordt deze ruimte gebruikt voor tijdelijke tentoonstellingen van het Stadsmuseum van Brno.

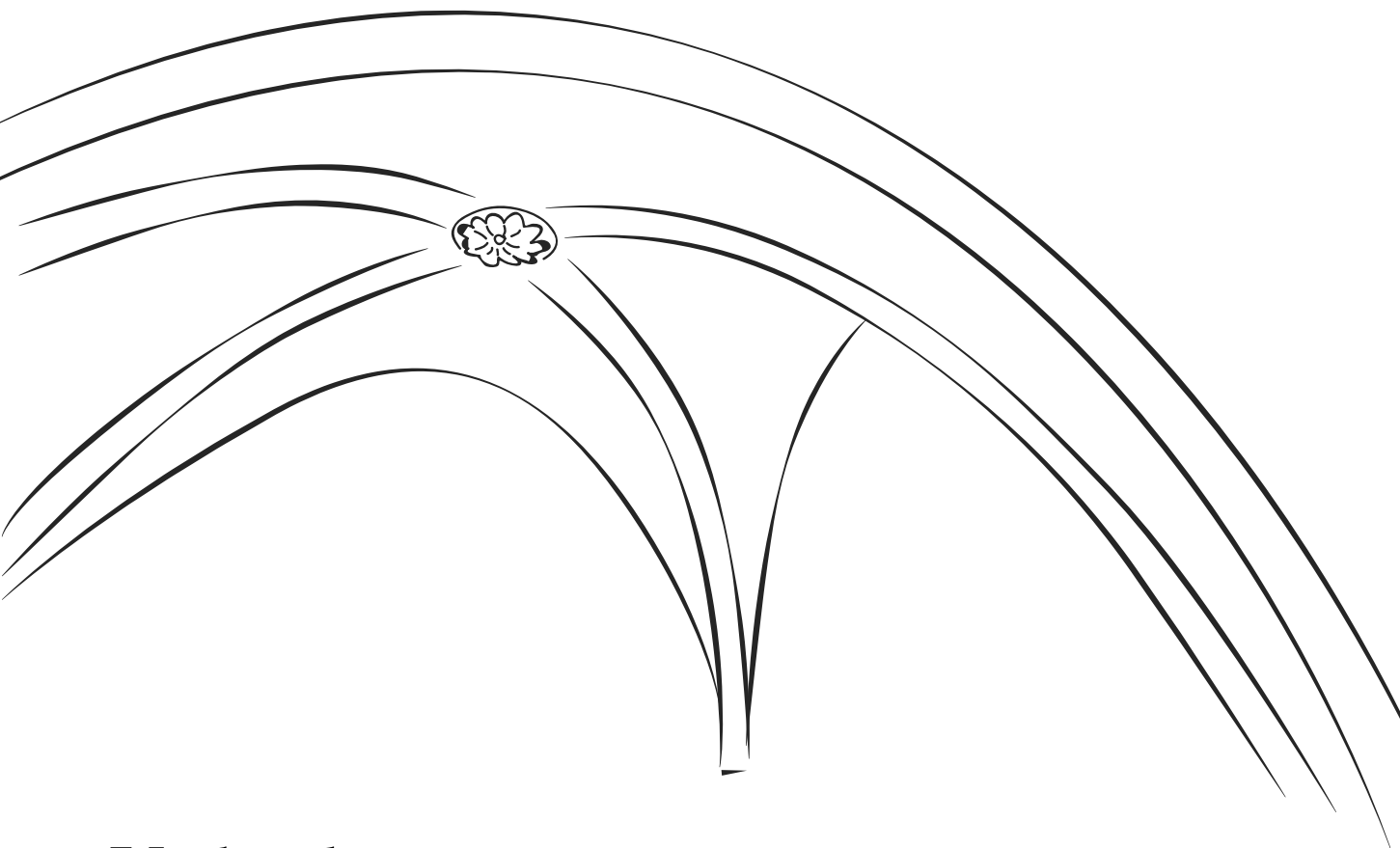
5. GOTISCHE ZAAL

De zogenaamde gotische zaal behoort tot de oudste delen van de burcht en is een van de weinige ruimten die in bijna oorspronkelijke staat bewaard zijn gebleven. De hele ruimte is ontstaan tijdens de bouw van de burcht ergens in het midden van de 13e eeuw.

De zaal is in tweeën gedeeld door een dubbele boog met een centrale steunpilaar. In het hoofdgedeelte zien we boven ons het oorspronkelijke kruisribgewelf ❶, dat gesloten is met sluitstenen ❷, die bedekt zijn met reliëfs van wijnranken en eikenbladeren. Voor ons bevinden zich nissen ❸, (openingen in de muur) uitgevoerd in de moderne tijd, waarin waarschijnlijk stenen banken stonden. Een dooropende dorpel en ramen met kunstmatig doorlichte marmeren panelen herinneren aan de vorm van de

oorspronkelijke ramen. Op de vloer liggen replica's van de tegels. De ruimte wordt nu betreden door het oorspronkelijke gotische portaal.

We weten vrijwel niets over het oorspronkelijke gebruik van de ruimten. Een van de hypothesen is dat de ruimte gebruikt werd als kapel voor het personeel van de burcht. Toen Špilberk tijdens de barok als vesting diende (in de 18e eeuw, toen hier bijv. Franz von Trenck opgesloten was), werden de ruimten omgebouwd tot een keuken voor het garnizoen. In de 19e en begin 20e eeuw was hier een kantine voor het plaatselijke garnizoen gevestigd. Tussen 1928 en 1939 gebruikte het Tsjecho-Slowaakse leger de ruimte en liet hier een expositie inrichten van het zgn. Verzetsmuseum (Legioenlegermuseum).

6. PRISMATISCHE TOREN

De prismatische toren vormde een belangrijk onderdeel van het verdedigings-systeem van de oorspronkelijke middeleeuwse burcht Špilberk. Het rechthoekige bouwwerk met afmetingen van 13×14 meter beschermde de oostelijke toegangspoort van de burcht en kon tegelijkertijd, dankzij de sterke muren, dienen als het laatste toevluchtsoord voor de verdedigers van de burcht. Oorspronkelijk waren verschillende verdiepingen in de toren ingebouwd, en de vrijwel raamloze ruimte kon zeer donker zijn. De veiligheid van de inwoners van Špilberk vereiste echter een dergelijke oplossing. Tijdens de barokke verbouwing van de vesting zocht men een praktische bestemming voor de donkere ruimten met extreem dikke muren. Uiteindelijk werd besloten ze te veranderen in gevangencellen voor gestrafte soldaten van de Špilberkkazerne. Deze ruimten dienden hetzelfde doel in 1939-1940, toen de Wehrmacht en de Gestapo de controle over Špilberk overnamen. De cellen in de voormalige prismatoren dienden voor afzonderlijke opsluiting van gedetineerden die moesten worden geïsoleerd van andere gevangenen. Tijdens de verbouwing van de oostelijke

vleugel van de burcht in 1999-2000 werd besloten de oorspronkelijke functie van de verdedigingstoren gedeeltelijk te herstellen. De barokke vloeren van elke verdieping werden verwijderd in een poging om de monumentale open ruimte van het gebouw te benadrukken. Ter versterking van de onvolledige middeleeuwse buitenmuren werd een interessant modern element gebruikt, namelijk de afwerking van bakstenen stroken in de vorm van een parabolische boog ❶ die iconisch verwijst naar de bouw van Paviljoen A van het Brno-tentoonstellingscentrum.

Het interieur van de prismatische toren geeft nu de indruk van een goed beschermde “schatkamer” en wordt daarom gebruikt voor museale presentaties van belangrijke collectiestukken.

Op de vloer wordt een kaart afgebeeld van het Boheemse Koninkrijk en andere gebieden waarover Přemysl Otakar II werden geregeerd. ❷ Bovenaan zijn de persoonlijke wapens van de vorst. De afzonderlijke landen zijn gemarkeerd met de betreffende wapenschilden: Krain, Karinthië, Stiermarken, Oostenrijk, Moravië en Bohemen.

Drie zijn leeg. Het Chebgebied (Eger), de Windische Mark en de stad Pordenone. Volgens wapenkundigen zijn er namelijk geen gekleurde wapenschilden uit deze gebieden bekend uit de tijd van Přemysl Otakar II. De kaart is naar het zuiden gericht, dat wil zeggen naar Rome, zoals in die tijd gebruikelijk was. De oriëntatie van kaarten met het "noorden boven" verscheen in Europa pas met de verspreiding van het kompas in de 14e eeuw.

Artistieke weergave van de symbolen van de tijd toen Přemysl Otakar II regeerde, geïnspireerd op de zogenaamde wapenjuwelen van de vorst.

Krain

Karinthië

Stiermarken

Oostenrijk

Moravië

Bohemen

Een van de interessante collectiestukken van het museum is tentoongesteld aan de muur in de prismatische toren. Het is de Moravische adelaar uit de eerste helft van de 18e eeuw. Deze is gesneden uit lindehout en heeft een interessante constructie, samengesteld uit kleinere houten onderdelen. De vleugels zijn aan het lichaam verbonden door een systeem van wiggen en schroeven.

Uit de manier waarop de kleuren zijn gebruikt, kan worden afgeleid dat het object afkomstig is van het interieur van een van de belangrijke gebouwen in Brno.

Het artefact werd in 2008 gerestaureerd door de conservator van het Stadsmuseum

Moravische Adelaar

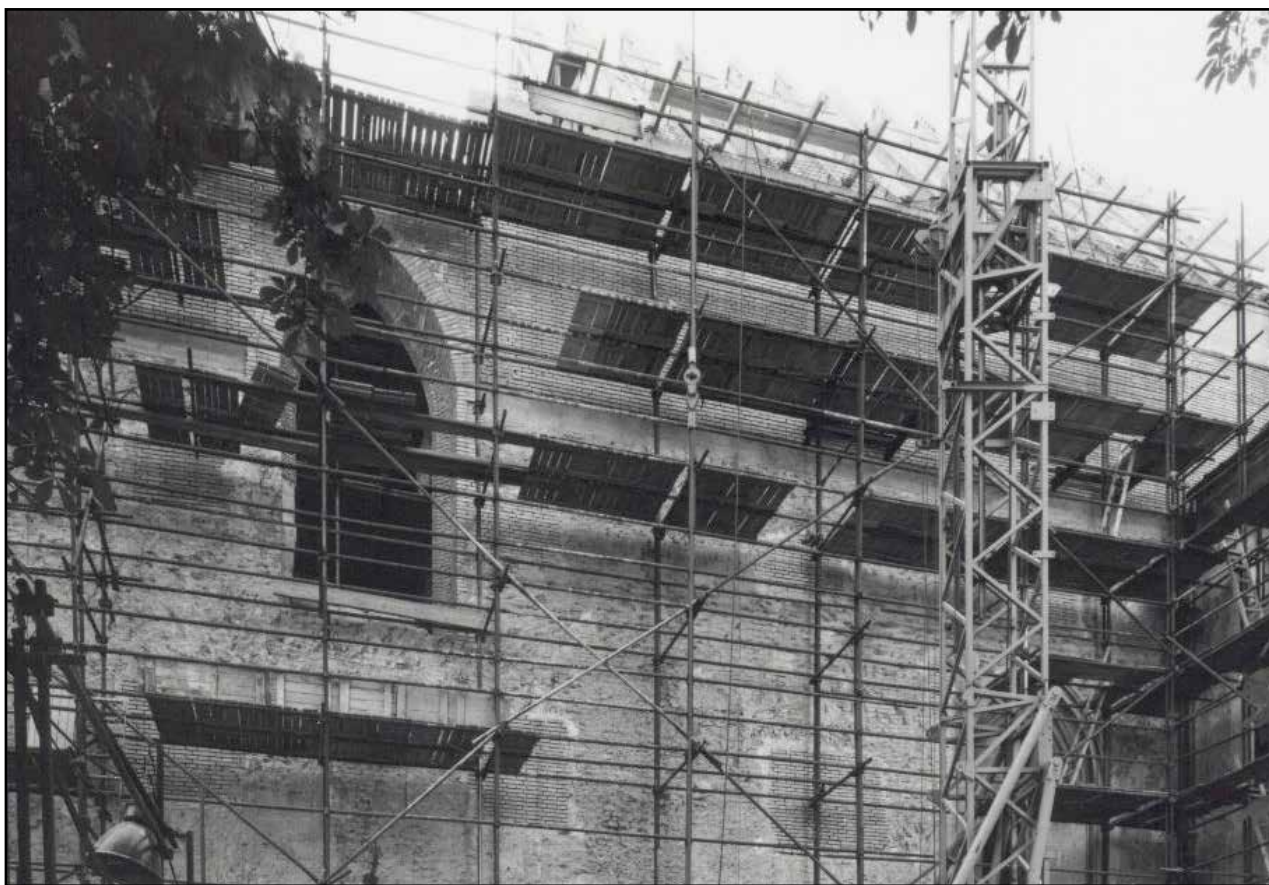
7. DE RUIMTE BOVEN DE DOORGANG

De oorspronkelijke functie van de bovenbouw boven de oostelijke poort van de burcht kon noch uit schriftelijke bronnen, noch tijdens een bouwhistorisch onderzoek worden vastgesteld. Het is echter zeer waarschijnlijk dat de ruimte was verdeeld in verschillende verdiepingen. Eén hypothese houdt echter rekening met het gebruik van de zaal zoals die nu open is, zonder horizontale indeling. Dit is de theorie dat in een van de bouwfasen van de middeleeuwse burcht zich hier de burchtkapel bevond. Dit zou in overeenstemming zijn met de lengterichting van de ruimte, met de positie van een eventueel altaar naar het oosten, een van de voorwaarden voor de bouw van een christelijk tabernakel. In de omgeving van middeleeuwse burchten, die vaak op be-

langrijke plaatsen staan, hadden de bouwers echter vaak niet de mogelijkheid om de kapel correct te oriënteren. Daarom liet de kerk toe dat er van het voorgeschreven schema werd afgeweken. De veronderstelling van een sacrale plaats die direct aansloot aan de prismatische toren kan daarom noch worden bevestigd noch weerlegd. De kapel wordt ook genoemd in het oudste bewaard gebleven document over de burcht Špilberk, dat dateert van 4 september 1277 en werd uitgegeven door Přemysl Otakar II. in Praag, waarin wordt geschreven: “... opdat onze kapel in Brno, die wij lieten bouwen en hebben opgedragen te wijden ter ere van de gelukzalige Johannes de Doper...”

Tijdens de reconstructie werd er in het gewelf een sluitsteen ❶, gevonden, die daar is dichtgemetseld. Oorspronkelijk was de

plafondruimte misschien overdekt met een kruisgewelf, zoals in de gotische zaal die we bezochten.

Gezicht op de oostelijke vleugel van de burcht vanaf de kleine binnenplaats tijdens de reconstructie. Foto's uit de tweede helft van de jaren 90 van de 20e eeuw.

8. KONINKLIJKE KAPEL

De zogenaamde “Koninklijke kapel” is een belangrijke ruimte in de oostelijke vleugel. De kapel was oorspronkelijk gewelfd met twee ongelijke velden van het kruisgewelf en verlicht door hoge ramen met een karakteristieke spitsboog. Vanaf de kleine binnenplaats kan men het rijkelijk versierde ingangsportaal van de zaal zien, dat toegankelijk was via een houten galerij die in de omtrek van het metselwerk is aangebracht. Voor de hele ruimte zijn er vandaag in wezen twee functionele interpretaties. Ofwel was het de belangrijkste vergaderzaal, waar de vorst of zijn vertegenwoordiger audiëntie verleende, ofwel was het werkelijk de hoofdkapel van de burcht, gewijd aan St. Johannes de Doper.

Tijdens de herbouwing van de burcht in 1997-2000 werd besloten de bewaard gebleven overblijfselen van het middeleeuwse metselwerk bloot te leggen en de ontbrekende structurele elementen aan te vullen in de gedaante van de bovengenoemde kapel. Een koor **1** werd ingebouwd in het zuidelijke deel van de ruimte, dat een vroeggotisch raam met zittingen in de dikte van het metselwerk **2** afdekt. Ook de arcades met sedilia **3** aan de langere muren van de zaal werden gereconstrueerd. Het gewelf werd niet voltooid, zodat de ruimte zich verticaal opent naar **de balkenconstructie** van de dakkap **4** en de indruk versterkt van de meest monumentale ruimte in Špilberk.

Hoewel we de exacte oorspronkelijke gedaante of functie van de zaal niet kennen, is het waarschijnlijk dat deze ruimte behoorde tot het luxueuze deel van de middeleeuwse burcht dat werd gebruikt voor de representatie van de eigenaars. Ongetwijfeld hebben Boheemse koningen en Moravische markgraven zoals Jan Hendrik, zijn zoon Jošt (Jobst), Přemysl Otakar II en Karel IV met

zijn eerste vrouw Blanka van Valois, die door haar vijandig gezinde schoonmoeder naar Brno werd verdreven, hier hun tijd doorgebracht. Of zij in dit deel van Špilberk baden of bezoeken ontvingen is vandaag de dag niet meer te achterhalen, maar de koninklijke pracht straalt tot op de dag van vandaag af van de bewaard gebleven resten van de gotische architectuur van de oostelijke vleugel.

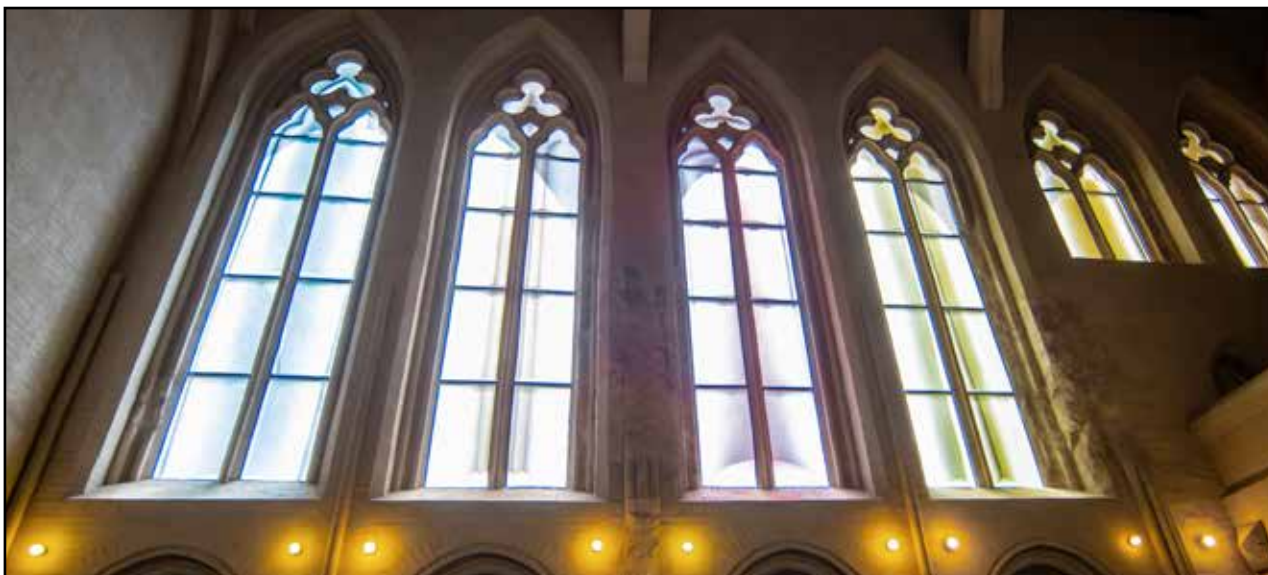
De koninklijke kapel na de verbouwing van 1939 tot 1941 voor de doeleinden van de Wehrmacht.

GLASPAANELEN IN DE OOSTELIJKE VLEUGEL VAN DE BURCHT

De renovatie van het oudste deel van de burcht Špilberk, met name de oostelijke vleugel, werd in 2003 voltooid met de installatie van nieuwe glaspanelen, ontworpen door **Stanislav Libenský** en **Jaroslava Brychtová**.

Het waren geen klassieke veelkleurige glas-in-lood ramen, waarbij de afzonderlijke glaselementen door metaal van elkaar zijn gescheiden, maar elk raam is afgestemd in de tint van één kleur. De massa van het loodhoudende glas werd gekleurd met ongebruikelijke oxiden van gouden tinten

om het belang van de historische plaats te benadrukken. Het glas werd vervolgens geslepen, gepolijst en gevormd tot de precieze afmetingen. Een soortgelijk werk is in het land alleen te zien in de Sint-Wenceslas-kapel van de Sint-Vituskathedraal in Praag en in de gotische kapel in Horšovský Týn. Voor de beroemde glaskunstenaar Stanislav Libenský was het zijn laatste realisatie, het voor het publiek toegankelijk maken heeft hij helaas niet meer mogen beleven. Zijn vrouw Jaroslava Brychtová nam de voltooiing van de opdracht voor Špilberk over.

9. RENAISSANCE-SALONNETJE

De ruimte is tot stand gekomen tijdens de reconstructie van de oostelijke vleugel van de burcht in 1994-2000. De naam "Renaissance-salonnetje" kreeg zij naar het bewaarde renaissanceraam, dat overigens het enige bewaarde raam van zijn soort is in de burcht. Wij zullen het van buitenaf zien. De oorspronkelijke elementen zijn de bekleding van de raamnis en de inscripties met

roodkrijt ❶ op het vensterluik ❷. Alle andere delen van de ruimte, inclusief het houten plafond ❸ en de houten en glazen delen van de ramen ❹ zijn moderne constructies gemaakt in de geest van de renaissances-tijl. Het historische en historiserende meubilair komt uit de collecties van het Stadsmuseum van Brno.

SCHILDERIJEN IN HET RENAISSANCE SALONNETJE

Rechterwand

- Portretten van de keizers Jozef I en Karel VI.

De auteur ervan is de schilder **Simone Gionima (1655 – 1731)**.

De beeltenissen van de keizers Jozef I en Karel VI werden door Gionima geschilderd in opdracht van het stadsbestuur van Brno en waren bedoeld om de raadzaal van het stadhuis van Brno te versieren

Jozef I.
(1678 – 1711)

was slechts zes jaar keizer – in 1705-1711. Tijdens zijn bewind was de Spaanse Successieoorlog in volle gang, veroorzaakt door een geschil over de opvolging van de Spaanse troon nadat de Spaanse tak van de Habsburgers in 1700 was uitgestorven. Het portret van Jozef I werd voltooid in 1709, en begin april 1711 viel de rijksappel spontaan uit de lijst. De inwoners van Brno herinnerden zich deze gebeurtenis als een onheilspellende profetie, want op 17 april 1711 stierf de keizer in Wenen aan de pokken.

Karel VI.
(1685-1740)

was de jongere broer van Jozef I, en volgde hem na zijn dood op als Rooms-Duitse keizer. Hij was ook koning van Bohemen, van Hongarije, markgraaf van Moravië, enz. **Tijdens het bewind van Karel VI werd de burchtwaterput in Špilberk verdiept tot 112 meter**, waardoor het een van de diepste putten in Tsjechië werd. Na de voltooiing van de waterput werd de verbouwing van Špilberk tot een massieve barokke vesting (citadel) gerealiseerd, beschermd door een heel systeem van bastions, courtines en versterkingen.

Jozef I.

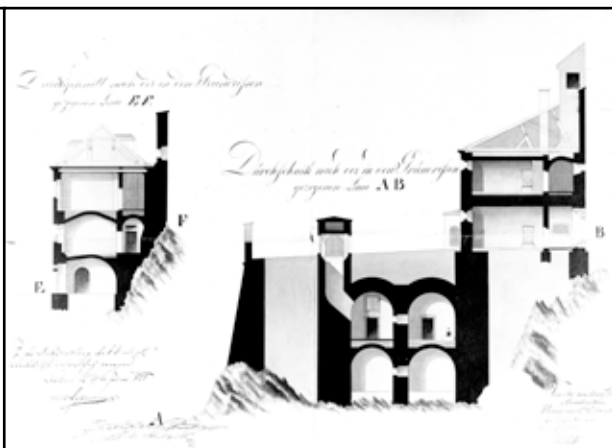
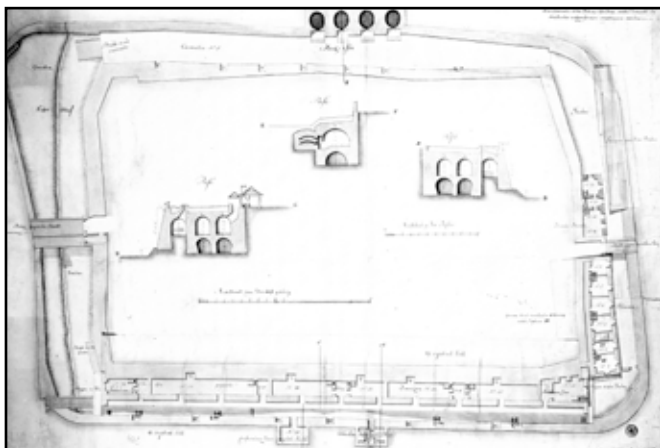
Karel VI.

Linkerwand

- beeltenissen van Maria Theresia en Jozef II.
Onbekende auteur.

Ingang van de noordelijke kazematten.

Maria Theresia (1717 – 1780)

de enige regerende koningin van Bohemen, was getrouwd met hertog Frans Stefan van Lotharingen, gekroond tot Rooms keizer in 1745 (dankzij dit feit wordt Maria Theresia keizerin genoemd). Aan het begin van de regering van Maria Theresia kregen Špilberk en Brno na honderd jaar weer te maken met echt oorlogsgevaar. De Pruisen bezetten toen Olomouc en belegerden Brno en Špilberk, maar gelukkig deden zij geen poging tot een directe aanval op de goed versterkte stad en vesting en trokken zij zich in april 1742 terug. Aartshertog Karel van Lotharingen kwam naar Špilberk en besloot na een bezoek aan de vesting **kazematten** te laten bouwen als onderkomen voor het garnizoen en als opslagplaats van militair materiaal. Dit besluit werd ook goedgekeurd door Maria Theresia. Een bijzondere gebeurtenis was het bezoek van keizerin Maria Theresia en keizer Frans Stefan van Lotharingen aan Brno in 1748. Het keizerlijk paar, dat verbleef in het Dietrichstein Paleis op de Groentemarkt, nam deel aan een spectaculaire Corpus Christi processie, en de keizer en zijn broer Karel van Lotharingen bezochten ook Špilberk, waar zij de nieuwe vestingwerken bekeken. In **1767** werd Maria Theresia ziek door de pokken, die toen vaak oorzaak van de dood waren, en ontving zelfs het sacrament van de laatste zalving. Als teken van vreugde over haar genezing werd in juli **vanaf de muren van Špilberk een groot vuurwerk afgestoken**.

Jozef II. (1741-1790)

nam na de dood van zijn moeder Maria Theresia het bewind in de Habsburgse monarchie over. Als bekende hervormer bemoeide hij zich ook met het gerechtelijk apparaat en het gevangeniswezen, wat grote gevolgen had voor Špilberk, dat hij zelf meerdere malen bezocht. **Hij droeg de gevangenis van Špilberk over aan het civiele bestuur en liet de kazematten, die het leger niet langer nodig had, verbouwen voor gevangenisdoeleinden.** Op 3 september 1784 inspecteerde hij persoonlijk de ruimten van de benedenverdieping van de Špilberk-kazematten en gaf opdracht daar houten cellen te bouwen voor levenslang veroordeelde gevangenen. Het was dus precies het tegenovergestelde van de latere fictieve legende dat hij zich hier liet opsluiten en vervolgens, onder invloed van deze gruwelijke ervaring, deze ergste van de gevangenschappen op Špilberk afschafte.

Maria Theresia

Jozef II.

10. ZUIDELIJK TERRAS

We zijn zojuist het zogenaamde Zuidelijke terras opgegaan. We staan op het dak van de voormalige kazernegebouwen die in het midden van de 18e eeuw zijn gebouwd (ongeveer in dezelfde tijd als de kazematten). Ten tijde van de middeleeuwse burcht waren hier geen gebouwen, alleen de zogenaamde dwingel en de dwingelmuur. Voor ons is een uitzicht op het zgn. Kanonnenbastion ❶ en daaronder ligt Oud Brno met de Basiliek van Maria Hemelvaart ❷. Aan

de horizon links ziet u de voormalige AZ-Tower ❸ (nu N-Tower), het hoogste gebouw van Tsjechië.

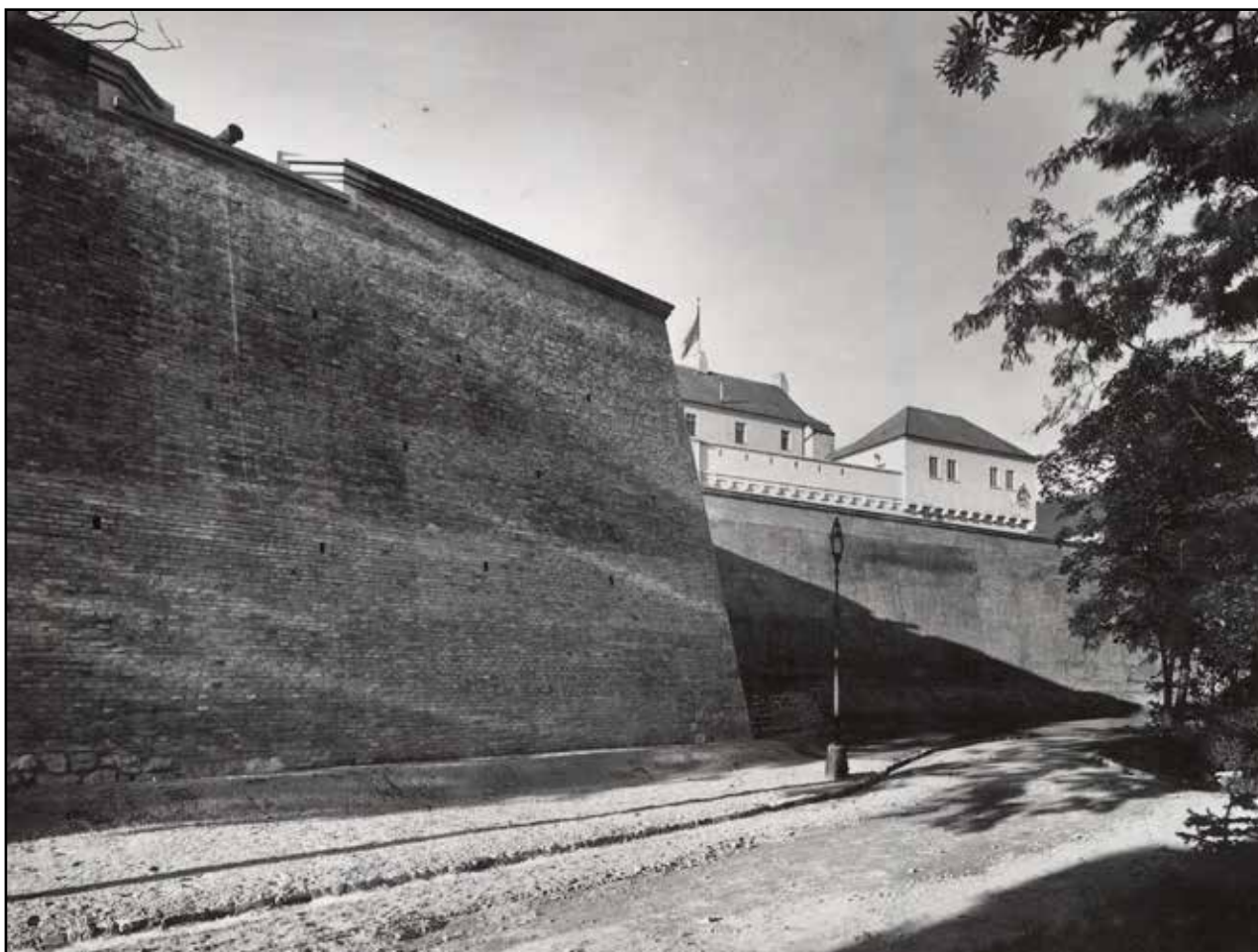
Het huidige zogenaamde Kanonnenbastion werd gebouwd tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen de burcht werd aangepast als kazerne van de Wehrmacht om te herinneren aan het uiterlijk van Špilberk als barokke vesting. Het oorspronkelijke 17e eeuwse bastion werd in 1809 opgeblazen door het Franse leger.

De legende van
het zogenaamde
Duivelsbastion uit
de Dertigjarige
Oorlog verwijst er
ook naar

„Hoewel generaal Torstenson verwachtte Brno in drie dagen te veroveren, was de realiteit heel anders. Na drie maanden vechten wilden de inwoners van Brno zich voor geen prijs overgeven. In de laatste fase van het beleg was de generaal zo wanhopig en woedend dat hij brulde: „Moge de duivel het vervloekte Brno nemen!“. Op dat moment verscheen de duivel en zei: „Zoals u wilt, generaal, ik zal u graag helpen! Maar niets voor niets! U moet met uw eigen bloed bevestigen dat na uw overwinning de zielen van al die veroordeelde verdedigers van mij zullen zijn.“ Torstenson dacht geen moment na, stak zichzelf in de vinger, en tekende voor de duivel. De duivel lachte maar en besteedde schrijlings de dichtstbijzijnde kanonskogel. Hij beval: „Schi-et me naar Špilberk!“. Hij was van plan zijn bokkehoorns en helse vaardigheden te gebruiken om de machtige muren af te breken en de Zweden te helpen de vesting te bestormen. Maar hij rekende er niet op dat de vrome burgers van Brno de vestingwerken van Špilberk lieten wijden. Op dat moment, toen hij met een enorme snelheid op zijn kanonskogel de muur naderde, vormde zich een ondoordringbaar scherm over de hele vesting. De duivel begon te schreeuwen en probeerde uit alle macht van de bal af te springen, maar de snelheid was zodanig dat hij het niet haalde en diep in de muur verzonk. En zo bleef hij voor altijd vastzitten in de muur en veranderde in steen...”

Aan deze legende wordt nog steeds herinnerd door het hoofd van de „Duivel“ ④ aan de linkerkant van het bastion onder de kroon van de vestingmuur. Nu gaan we het zogenaamde Zwaluwnest.

11. OOSTELIJK TERRAS

We staan op het oostelijke terras, op het dak van de oostelijke buitenvleugel die in het midden van de 18e eeuw werd gebouwd. In die tijd bevond zich hier de woning van de commandant van de vesting. Ten tijde van de middeleeuwse burcht waren hier geen gebouwen, alleen de zogenaamde dwingel en de dwingelmuur.

Achter ons is de blootgelegde raampost van een renaissanceraam te zien dat uitkomt op het zogenaamde Renaissance-salonnetje, dat wij tijdens de rondleiding hebben bezocht.

Onder ons ligt de zogenaamde voorste (oostelijke) gracht ❶ en de kazematten staan aan de zijkanalen.

Het gebouw ❷ voor ons wordt nu gebruikt

voor administratieve doeleinden. Het huisvest de kantoren en de directie van het Stadsmuseum van Brno, dat sinds 1960 in Špilberk is gevestigd. Het werd gebouwd tussen 1847 en 1849 (d.w.z. in de tijd dat de rover Václav Babinský in Špilberk zijn straf uitzat) voor de administratie van de plaatselijke gevangenis.

Tijdens de Eerste Tsjecho-Slowaakse Republiek (1918 – 1938), toen de burcht dienst deed als kazerne voor het Tsjecho-Slowaakse leger, waren er waarschijnlijk een militaire officier van justitie, een brigade- en een divisierechtbank in ondergebracht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw gerenoveerd voor de doeleinden van het Duitse leger – het huisvestte een keuken en een kantine voor de bemanning.

Op de plaats van de poort ③, die links van het administratieve gebouw (ook gebouwd tijdens de Tweede Wereldoorlog) bevindt, stond de zgn. Waldorfkapel, gebouwd in 1740 – 1750 door de gouverneur van de regio, vrijheer Franz Augustin von Walldorf. Links van de poort staan de gebouwen ④, die nu gebruikt worden door de bewakingsdienst van de burcht. Het was oorspronkelijk een wachthuis, gebouwd in 1820 naar een ontwerp van de bouwdirecteur Jan Konrad Gernrath, herbouwd in 1847-1850 (toen het werd uitgebreid tot het einde van de vestingmuur).

Waldorfkapel

12. ZWALUWENNEST

De bouw van dit gebouw dateert uit de periode dat Špilberk werd verbouwd als kazerne voor het Duitse leger. In augustus 1939 kreeg het personeel van het Bureau voor Militaire Bouw in Brno bij het Militair Bestuur in Bohemen en Moravië de taak om plannen op te stellen en de bouwwerkzaamheden te leiden. Het hoofd van het bureau, de gediplomeerde architect, regeringsraad voor het bouwwezen Neubert, werd geholpen door de architecten Holoch en Erwin Franz Alexander Komma. Omdat het om een historisch gebouw ging, werd ook het hoofd van het Instituut voor Monumentenzorg van Brno en hoofd van het Instituut voor Bouwen en Kunstgeschiedenis van de Duitse Technische Hogeschool, professor Karl Friedrich Kühn, erbij betrokken.

Het zogenaamde Zwaluwnest (Duits: Schwalbennest) werd gebouwd tussen 1940 en 1941 op de zuidoostelijke hoek van de burcht en was bedoeld als gemeenschappelijke ruimte voor Wehrmacht officieren. Het artistieke ontwerp en de inrichting van de ruimte komen hiermee overeen. In de eerste ruimte zien we een tegelkachel **1** met motieven van Moravische steden. Zij werden gemaakt door het nog steeds bestaande bedrijf Angermayer in de Oostenrijkse stad Eberschwang. Achter de deur rechts bevindt zich een granieten wenteltrap (ook uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog), die leidt naar de begane grond, waar zich de eetzaal van de onderofficieren bevond.

HERBERT ORTH (?). Špilberk. Zwaluwnest. Tegelkachel gemaakt door de firma ANGERMAYER met een standbeeld van Eugenius Frans van Savoye. Rond 1941.

In de tweede ruimte, met een geschilderde houten plafond met markante muurbalken en een parketvloer die oorspronkelijk in vierkanten was gelegd, domineert een tegelkachel ² met geschilderde decoratie van dezelfde fabrikant als in de vorige ruimte. Op de bovenste kroonlijst staat een majolica beeldje van prins Eugenius van Savoye ³ (daarom wordt de kamer soms het salonnetje van prins Eugenius genoemd, Duits: Prinz - Eugen - Raum). Na de Tweede Wereldoorlog werd het zogenaamde Zwaluwnest onderdeel van het onder ons gelegen wijnlokaal en restaurant en werd het in de 60er jaren van de 20e eeuw aangepast door Ing. Arch. Kamil Fuchs.

Muzeum
města Brna

Facebook → @Muzeum.mesta.Brna @Spilberkzije
Instagram → @hrad.spilberk

#hradspilberk #vilatugendhat
#meninskabrana #arnoldovavila

spilberk.cz

